

Fotó: Bv. fotó

A REINTEGRÁCIÓ NEMZETKÖZI GYAKORLATA ÉS A REINTEGRÁCIÓS ŐRIZET

International practice of reintegration and electronic monitoring

Jelen tanulmányban kísérletet teszek nemzetközi példákon keresztül bemutatni a reintegrációt, különösen Olaszország és Belgium példáján keresztül, míg a reintegrációs őrizet vonatkozásában elsődlegesen az eddigi hazai gyakorlatot veszem górcső alá.

Bemutatom a reintegráció vonatkozásában az olasz és belga modell előnyeit, hátrányait és a reintegrációs őrizet elrendelésének feltételeit, objektív akadályait és működésének technikai kritériumait.

Kulcsszavak: reintegráció, nemzetközi modell, reintegrációs őrizet, back door modell, GPS-technika

In the present study, I attempt to illustrate reintegration through international examples, particularly those of Italy and Belgium, while in the context of electronic monitoring I focus primarily on domestic practice to date.

I present the advantages and disadvantages of the Italian and Belgian model in terms of reintegration and the conditions, objective obstacles and technical conditions for the electronic monitoring.

Keywords: reintegration, international model, electronic monitoring, back door model, GPS technology

Reintegráció Olaszországban

A szabadultak visszailleszkedésének problémája Olaszországban egy komoly következménye a 2009 óta fennálló túlzásúfoltágnak, mely 2010-ben oda vezetett, hogy a 207 olasz börtönben, 45 000 férőhelyre 69 000 elítélt jutott, mely havonta átlagosan 700-al növekedett.

A folyamat megállíthatatlannak tűnt, így bevezették az „Indulto” jóindulat intézkedést, mely során a büntetéseket egyöntetűen 3 évvel csökkentették. Az említett helyzet azonban csak a jéghegy csúcsa volt; 2009-ben az Emberi Jogok Európai Bírósága elítélte Olaszországot a Sulejmanovic ügyben,¹ mivel a fogvatartása ideje alatt 2002-től a cellában rendelkezésre álló hely vonatkozásában súlyosan megsértette Olaszország az Egyezmény 3. pontját.² Az ilyen esetekben a dolgozók erőfeszítései hiábavalónak tűnnek, hogy segítsék az elítélt visszailleszkedését.

2010. január 13-án az olasz kormány kihirdette a szükségállapotot, országosan az egész büntetés-végrehajtás rendszerére³ 2011. december 31-ig. Számos intézkedés történt, pl. jogi téren gondoskodtak a börtönbüntetés helyetti alternatív büntetési formák kérvényezésének egyszerűsítéséről. Az ún. Börtön Fenntartási Osztálynak át kellett szerveznie az egész büntetés-végrehajtási struktúrát. Mindezek ellenére 2013 januárjában újabb ítéletben marasztalta el Olaszországot az Emberi Jogok Európai Bírósága.

A „börtönterv” próbálkozás volt a helyzet megoldására, amely már negatív megjegyzéseket eredményezett európai szinten, s mely megoldás közvetlen eredmény nélkül előrevetítette azt, hogy az ország folyamatosan a nemzetközi előírások megsértésére van kárhozható. A börtönkapacitás bővítése – a meglévő börtönök bővítésével vagy újabbak építésével – nem tűnt megfelelő megoldásnak. Újabb szárnyakat adtak át, amelyek olyan szolgáltatásokkal bővítették a meglévőket, mint a szocializációs lehetőségek, munkahelyek, kapcsolattartási szobák, pszichikai tevékenységre szánt helyiségek, konyhák. Ezeknek az integrálása a rendszerbe észrevehetően hozzájárult a börtönkörülmények javításához, mindazonáltal nem lehetett hatékony módszernek tekinteni a túlzásúfoltág ellen.

A terv legfontosabb része valójában egy hatékony módszer kidolgozása, amely minden tekintetben erősíti az elítéltek visszailleszkedését a társadalomba, támogatva őket ennek a folyamatnak minden részében. Az új modell javította az új létesítmények minőségét ugyanúgy, mint a bennük folytatott tevékenységekét. A cél, hogy biztonságosabb körülményeket teremtsenek az elítélteknek felelősségtudatuk növelésével, valamint a körülmények javításával, túllépve a hagyományos börtönök építésén, melyek létesítése, fenntartása, menedzselése egyaránt igen költséges.

Világosan megmutatkozott, hogy a börtönök menedzselésében változás szükséges, ennek érdekében két körlevél született: a 2012. május 30-ai, illetve a 2013. január 29-ei. Ezek jelentették a kezdetet, a börtönök szervezési és menedzselési rendszerének

1 Case of Sulejmanovic v. Italy , Application no. 22635/03. <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22itemid%22:%5B%22003-2802468-3069791%22%5D%7D>

2 Ravagnani, L., Policek, N. (2019)

3 Az 1992. február 24-én életbe lépett polgári védelmi törvény lehetővé teszi a szükségállapot kihirdetését nem szigorúan természeti csapások alkalmával, hanem minden olyan alkalommal, amelyk országos riasztást okoz.

megváltoztatását, s stratégiai és működésbéli korszerűsítést hoztak, azzal a célkitűzéssel, hogy teljesen megváltoztassák a börtönök értelmét alkotmányossági, illetve jogi szempontból.

A börtönrendszerek felülvizsgálata egy új fogalmat vezetett be Olaszországban, nevezetesen a „dinamikus felügyeletet”. Az új szervezeti felépítés nem tagadhatja meg az alapjait jelentő bevált értékeket, amelyekre épül, ezek a munka, a szakképzés, az oktatás, a kapcsolattartás a családdal és a kulturális élet. A dinamikus felügyelet lehetővé teszi az eddigi fogvatartás megközelítésének megváltoztatását, a személy feletti pszichológiai ellenőrzést. A cellákon belüli helyhiányt felválthatják a nyitott és egészséges férőhelyek, ahol az elítéltek együtt tölthetik el idejük nagyobbik részét, dolgozni tudnak, a személyes felelősségtudat szélesebb értelmében.

Az életkörülmények javításának és a reintegrációhoz vezető útkeresésnek a csoportban töltött időnek a növelésével történő javítása a cellákon kívül azért is jelentős, mert a fogvatartottak 32%-os hányada külföldi, akik 140 különböző országból érkeztek, más kultúrákat képviselnek, így az együttélésükben számos probléma jelentkezhet. A statisztikák alapján az elítéltek nagy többsége nem súlyos büntettekért lett elítélve, ami a társadalmi veszélyeztetés alacsony fokát jelenti.⁴

Az olasz alkotmány 27. cikkelye kimondja, hogy minden börtönbüntetés célkitűzése az elítélt reintegrációja, melyet ma már inkább társadalmi reintegrációnak mondhatunk. Ennek még a büntetés-végrehajtás keretein belül kell kezdődnie, önkéntes alapon, csak másodsorban követik alternatív ítéletek. Ezt hívják progresszív bánásmódnak, ami egy több lépésből és szinthez álló utat jelent, mely egyre növekvő szabadsággal jár.

Másik jelentős része a visszailleszkedési tervnek Olaszországban az ún. előzetes szabadon bocsátás, amely 2013-ig azt jelentette, hogy minden jó magaviselettel töltött félév után 45 nappal, évente 90 nappal csökkentik a büntetés idejét. Mostanra ezt évi 150 napra módosították és különleges előzetes szabadon bocsátásnak nevezték el. Napjainkban a törvénykezés újítása, hogy a súlypontot áthelyezi az alternatív módszerekre, amelyek a feltételeken szabadlábra helyezetteknek vonatkoznak.⁵

Az olasz büntetés-végrehajtási törvény 15. cikkelye meghatározza a reintegráció elemeit úgy, mint az oktatás, a munka, a vallás, a kulturális tevékenység, a sport tevékenység, a kapcsolat a családdal, illetve a társadalom támogatása. A 15. cikkely hozzáteszi, hogy a valódi visszailleszkedés reményében a munkához való jogot biztosítani kell minden egyes elítéltnak, kivéve a munkaképteleneket. Az olasz büntetés-végrehajtási törvény 20. – külső munkáról szóló – cikkelye kimondja, hogy ezt a jogot biztosítani kell a jogerősen elítélteknek, az ítéletükre várók esetén viszont csak külön kérésre engedélyezhető a munkavállalás. A munka a benti életvitel legfontosabb része, azért mert az elítélt hozzájárul önmaga és családja eltartásához, ugyanakkor növeli a szociális szereptudatot és lelkiismeretességét.

A büntetés-végrehajtási törvény 20. cikkelye alapján a benti munka nem lehet büntető, illetve kényszermunka jellegű, nem lehet fizikailag megerhelő, és nem lehet a szabadság elvesztésének fájalmát fokozó. Sokszor a nehéz gazdasági helyzetnek köszönhetően nem lehet biztosítani a munkát minden elítéltnak, ezért ez egyfajta

4 Ravagnani, L., Policek, N. (2019)

5 Durnescu, I., Montero, E., Ravagnani, L. (2017)

kivételes jogot jelent, még akkor is, ha benti munkából áll. A munkáért kapott fizetés nélkülözhetetlen, egyrészt hogy a kinti társadalom értékrendjéhez visszaszokjon az elítélt, másrészt, mert ez az egyetlen jövedelemforrás.⁶

A munkavállalás elősegítése érdekében adócsökkentés jár azoknak a vállalkozásoknak, amelyek elítélteket foglalkoztatnak.

A büntetés-végrehajtási törvény szabályozza azokat az eseteket is, amikor az elítéltnak engedélyezhető a külső munka a nap egy részében. Ez a lehetőség, ami nagyon vonzó az elítéltek körében, elismert az ún. „Felügyeleti Bíróság” bírái körében is, akik értékelik az intézkedéseknek minden pozitív elemét. Szerintük a visszaesési mutatókat csökkenteni tudja, ahogy a jó magaviseletre is ösztönzőleg hat.

Számos felmérés megmutatta, hogy egy állandó munkahely fenntartásának, megőrzésének a képessége a legbiztosabb jele az elítélt reintegrációjának.

A 78/2913-as törvényerejű rendelet egy újabb lehetőséget teremt a 21. cikkely alkalmazásában, mert az ún. „comma IV-ter” jogszabály a társadalom javára történő munkavégzést teszi lehetővé ugyanabban az elítélti csoportban, mint az eddigi lehetőségek a kinti munkavégzést.

A törvényi rendelkezések értelmében az olasz büntetés-végrehajtási intézmények oktatási, illetve szakképzési tevékenységet kell, hogy szervezzenek. Az oktatásban való részvétel nem kötelező, de a visszailleszkedési folyamat fontos eszközének tekinthető. Különös jelentősége van a külföldiek olasz nyelvoktatásának, vagy a diploma megszerzésének.⁷

Az olasz büntetés-végrehajtási törvény 26. cikkelye biztosítja minden elítéltnak a vallásszabadságot, vagyis mindenki szabadon gyakorolhatja hitét, vallását, annak speciális szabályaival, még a napirend ehhez való alkalmazásával is. A 27. cikkely szabályozza azokat az egyéb tevékenységeket, melyek részei a reintegrációnak, s eszerint a szabadidős, a kulturális és a sport tevékenységet a külső társadalom bevonásával kell megszervezni. A büntetés-végrehajtási törvény 17. cikkelye elősegíti a külsős szervezetek részvételét, ezzel támogatva a börtön és a civil társadalom kapcsolatának erősítését.⁸

Megjegyzendő, hogy azon elítéltek helyzete, akik a teljes büntetésüket a börtönben töltik le, teljesen más, mint azoké, akik a büntetés utolsó részében valamely alternatív intézkedést vesznek igénybe. Előbbinél nincs semmilyen előírás, amely figyelembe venné a szabaduló elítélt nagyon nehéz visszatérését a társadalomba, csak a szokványos szociális szervezetek segítségére számíthat. Kizárólag a karitatív szervezetek – amelyek a büntetés-végrehajtás területén működnek – adhatnak speciális tanácsokat, útmutatást az ítélet után. Az utóbbinál a helyzet teljesen más, mert a reintegrációs tiszt felügyelete alatt töltött idő arra alkalmas, hogy erősítse az egyén és a területen működő szervezetek közti kapcsolatot, azzal a célkitűzéssel, hogy folyamatos átmenetet teremtsen a büntetés utolsó a része és a társadalomba visszatérés között, vagyis egyfajta előkészítése a végleges szabadon bocsátásnak.⁹

6 Ravagnani, L., Policek, N. (2019)

7 Ravagnani, L., Policek, N. (2019)

8 Ravagnani, L., Policek, N. (2019)

9 Ravagnani, L., Policek, N. (2019)

Bár a büntetés-végrehajtási törvény végrehajtása egységes az egész országban, mégis ennek többé-kevésbé sikeres alkalmazása a visszailleszkedési folyamatban nagyon különböző lehet.

Így – köszönhetően a jobban elérhető gazdasági forrásoknak is – északon könnyebben felfedezhető a börtön és a társadalom közti szoros együttműködés. Ez látható a visszailleszkedés legtöbb területén: háztartás, munkahely, egészségügy, pszichológiai segítség, drogelvonás.

Annak köszönhetően, hogy az olasz börtönökben a külföldiek aránya jelentős, a visszailleszkedés összefügg a büntetés egy részének alternatív ítélettel való helyettesítésével. Ennek alkalmazása azonban az illegális bevándorlókkal szemben nagyon sok vitát és bonyodalmat okozott a jogalkotásban és a végrehajtásban egyaránt.

Annak érdekében, hogy elejét vegyék a túlsúlyfoldságnak, a börtönrendszert felszerelték egy számítógépes programmal, amely követi a börtöncellák telítettségét, és rögtön figyelmeztet, ha az egy főre eső légtér a megengedett szint alá esik.

Megemlítendő továbbá az a nemrég bevezetett gyakorlat, amelyben az elítélteket kinti közösségi munkába vonják be még a büntetésük letöltése alatt. Ez egyrészt a reintegráció hatékony módszere, másrészt a segítő program elfogadásának nagyon jó mutatója. Így, amikor az elítélt kérelmez egy alternatív büntetést, olyankor a Felügyeleti Bíróság figyelembe veheti az elítélt által végzett közösségi munkának a pozitív vagy negatív kimenetelét.¹⁰

Reintegráció Belgiumban

A 2005-ös belga börtöntörvény és a 2006-os, a fogvatartottak külső jogi státuszát, jogállását szabályozó törvény kimondja, hogy a fogvatartás célja az áldozatoknak okozott károk megtérítése, a fogvatartott visszailleszkedése a társadalomba.¹¹

A szociális reintegrációt nem kell kezelésként felfogni, sem pedig a visszaesés megakadályozása lényegének, hanem egy módszernek, amellyel támogatják az emberi jogok azon részét, hogy a társadalmi visszailleszkedés az alapvető jogként ismert „szociális beilleszkedésből” származik. A jogalkotó úgy használta a „szociális reintegráció” kifejezést, mint egy sokkal semlegesebb kifejezést a „reszocializáció”, „rehabilitáció” kifejezések helyett.

A belga szabadon bocsátási rendszer jó néhány módosítást látott az utóbbi évtizedekben. Az egyik legfontosabb, a határidő előtti szabadulás döntési felelősségének átruházása a végrehajtó hatalomtól a független büntetés-végrehajtó bíróságokhoz. 2007 óta ezek a bíróságok döntenek el a „fogvatartott pályáját” a több mint három évre elítéltek esetében. (büntetés felezése, elektronikus követés, feltételes szabadlábra helyezés, ideiglenes szabadlábra helyezés, kiadatás vagy kiutasítás céljából).

Mindazonáltal az Igazságügyi Minisztérium dönt a legtöbb egyéb szabadon bocsátási módszerben.¹² Az igazságügy miniszter még mindig dönthet ezen túlmenően az eltávozási napokról, távozási engedélyekről, ha ezek a lehetőségek nem változtatják meg a büntetés természetét és időtartamát.

¹⁰ Ravagnani, L., Policek, N. (2019)

¹¹ Scheirs, V., Beyens, K. (2019)

¹² Scheirs, V., Beyens, K. (2019)

A belga feltételes szabadon bocsátás nevezhetjük úgy is, hogy kétutas politikájú, mivel a három évnél rövidebb büntetés esetén az elítéltet az Igazságügyi Miniszter adminisztratív döntése alapján bocsátják feltételesen szabadlábra, ekkor a döntéshozón múlik, hogy kiszab-e egyéni feltételeket, míg efelett a büntetés-végrehajtási bíró dönt.

Magát a feltételes szabadlábra helyezési eljárást az elítélt kérvényezi a büntetés-végrehajtási parancsnoknál, aki erről egy jelentést ír a büntetés-végrehajtási bírósághoz. Ez tartalmazza az indokolt ajánlást a szabadon bocsátásra, és az esetleges egyedi feltételeket, amelyeket a szabadulónak megszabnak. Minden kérést és jelentést elküldenek a bírósághoz.

A jogszabályokat követve, az ajánlás előkészítését figyelembe véve, a büntetés-végrehajtási parancsnok kérheti a börtön pszichoszociális szolgálatát, hogy állítson össze egy jelentést az elítélt pszichoszociális háttéréről, mérje fel a lehetőségeket és erőfeszítéseket, amelyek szükségesek az elítélt társadalomba való visszailleszkedéséhez.

Ezután az ügyész elküld egy előterjesztést a szabadlábra helyezést kapcsán. Az ügyész az ilyen büntetés-végrehajtási esetekben nem lehet ugyanaz, mint aki a büntetőeljárásban volt. A bíróság a meghallgatásokon az ügyészt, a büntetés-végrehajtási parancsnokot és az elítéltet is meghallgatja.

A meghallgatások a börtönben történnek, inkább informális keretek között. Ezután a bíróság döntést hoz a feltételes szabadlábra helyezés elfogadásáról vagy visszautasításáról. A döntést meg kell indokolni írásban.¹³

A három évnél többre ítélt is feltételesen szabadlábra helyezhető, ha letöltötte a büntetése harmadát. Visszaesőknél a büntetésük kétharmadának letöltése szükséges, míg az életfogytiglanra ítélték esetén tíz év, ha visszaeső, tizenhat év.

2013-tól azonban a büntetési időt szigorították, mivel inentől kezdve a 30 évre vagy életfogytiglanra ítélték szabadlábra bocsáthatók, ha letöltöttek legalább 15 évet a büntetésükből. A visszaesőknek legalább 19 vagy 23 évet kell letölteniük.

A nálunk reintegrációs őriztéként ismert elektronikus követés eldöntése hat hónappal a szabadlábra helyezés esedékessége előtt történik Belgiumban és nagyon szigorú szabályai vannak, amelyek nem hagynak mérlegelési lehetőséget a bíróságnak, mivel ha a büntetési idő feltétele nem teljesül, akkor az elítéltet nem lehet szabadlábra bocsátani.

A 2006-os ún. „Külső jogállás” dokumentum megfogalmazta, hogy a feltételes szabadlábra helyezés akkor léphet életbe, ha a büntetési idő tényező teljesül és nincs ellenjavallat. Ezzel összhangban a három évnél többre ítélt bűnöző esetén a feltételes szabadlábra helyezés egy szubjektív joga a bűnelkövetőnek. Elmondható, hogy ez egy egyéni döntésszabadságot megengedő rendszer, amelyben az ellenjavallatok egyéni értékelést igényelnek a bíróságoktól.

Ellenjavallatnak minősül:

- az elítélt visszailleszkedési elképzeléseinek hiánya;
- súlyos bűncselekmények elkövetésének veszélye;
- annak veszélye, hogy az elítélt zaklatni fogja áldozatait;
- az elkövető viszonya az áldozatokkal, amely a büntetthez vezethetett;
- a polgári peres kötelezettségek megfizetése.

Az ellenjavallatok a bűnelkövető visszailleszkedésének fontosságát tükrözik. Ennek érdekében minden elítélt készít egy reintegrációs tervet, hogy előkészítse a feltételes

¹³ Scheirs, V., Beyens, K. (2019)

szabadulását, ez mutatja a visszailleszkedési perspektíváit, és azokat az erőfeszítéseket, amelyeket már megtett ennek érdekében.

A belga jogalkotás nem határozza meg az elvárt tartalmat, vagy ennek elemeit. Azonban három támpont vezérli az elítélt reintegrációs tervének értékelését: lakóhely, munkahely, kezelés. A lakhely nagyon fontos, mert ezt tekintik a bíróságok a legbiztosabb pontnak a reintegrációhoz vezető úton, hiszen ez biztosítja az ellenőrzés és a felügyelet lehetőségét. A bíróság tagjai elvárják a szabadulótól a munkahely meglétét, vagy képzési, tanulási elképzelést, esetleg egyéb hasznos elfoglaltságot. A harmadik pontja a reintegrációs tervnek a szabadult elítélt szociális, pszichológiai vagy elvonási problémáinak kezelésében jelentős. Ennek a három szempontnak praktikusnak, megvalósíthatónak és biztonságosnak kell lennie ahhoz, hogy pozitívan értékelhető legyen a bíróság által.¹⁴

A belga büntetés-végrehajtási törvény és az ún. „Külső jogállás” dokumentum meghatározza, hogy a szociális visszailleszkedés folyamata a büntetés-végrehajtási intézetbe kerülésnél kell, hogy kezdődjék. A célkitűzések elérése érdekében az elítélt támogatni kell a büntetés kezdetétől, így felkészíthető, hogy teljes értékű állampolgárként vegyen részt a társadalom életében szabadon bocsátása után. Amennyiben a büntetés-végrehajtási bíróság a feltételes szabadon bocsátás mellett dönt, a szabaduló ítélethez minden esetben csatolnak egy feltételsort, amely tartalmaz általános és személyre szabott feltételeket.

Amikor feltételes szabadlábra helyezés mellett döntenek, a büntetés-végrehajtási bíróságok egy felügyeleti időszakot is bevezetnek. Ennek időtartama legalább annyi, mint az elítélt hátralevő büntetésének hossza, amit elengedtek.

A feltételes szabadlábra helyezési ítéletet megsemmisítheti – avagy szigorúbb feltételeket állapít meg – a bíróság, ha a feltételesen szabadult személy a feltételes szabadon bocsátás tartama alatt egy újabb bűncselekményt követ el és ezért elítélik; amikor súlyosan veszélyezteti, kockáztatja mások testi, lelki épségét; amikor nem jelenik meg a pártfogó felügyelővel egyeztetett találkozón, megbeszélésen; amikor a feltételes szabadlábra helyezés feltételeit megsérti; ha nem jelenti be a lakcímváltozását.

A szociális visszailleszkedés egy hivatalos célkitűzése a belga büntetés-végrehajtásnak. Valójában a gyakorlatban a három évnél rövidebb időre ítélték – mivel automatikusan szabadulnak – szinte egyáltalán nincsenek felkészítve a társadalomba való visszailleszkedésre.

Reintegrációs őrizet – Európai kitekintés¹⁵

Európában a reintegrációs őrizet elnevezése Electronic Monitoring (EM), melynek két típusa az ún. frontdoor és backdoor modell.

¹⁴ Scheirs, V., Beyens, K. (2019)

¹⁵ EFOP-3.6.2-16-2017-00007 projekt (Jogtudományi munkacsoportok 3. Kereskedelmi és gazdasági folyamatok vizsgálata) keretén belül kiemelt jelentőségű a digitális kereskedelem és gazdasági büntetőjogi és büntetés-végrehajtásjogi kérdések. 2018.09.01-10.01.támogatásával készült a fejezet

Lényegi különbség, hogy míg a frontdoor modellnél az elítélt a bv. intézetbe be sem kerül, addig a backdoor modellnél az elítélt bv. intézetből történő korábbi kiengedésére kerül sor lábbilincs alkalmazásával.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Rec (2014) 4. számú ajánlása részletesen rögzíti az electronic monitoring célját,¹⁶ s annak érdekében, hogy támogassa ezen alternatív szankció szélesebb körű alkalmazását, illetve hogy a tagállamok a szabadságvesztés büntetést mintegy ultima ratio jelleggel alkalmazzák, felsorolja az alkalmazási lehetőségét a büntetőeljárás során. Így:

- a büntetőeljárás tárgyalás előtti szakaszában;
- a börtönbüntetés felfüggesztésének vagy végrehajtásának feltételeként;
- a kiszabott büntetés vagy intézkedés végrehajtás felügyeletének önálló módjaként;
- más próbaidős beavatkozásokkal együtt;
- börtönben tartózkodó elítéltek szabadulását megelőzően;
- feltételes szabadlábra helyezés keretében;
- bizonyos típusú elkövetők börtönből történő kiengedését követő intenzív irányítási és felügyeleti intézkedéseként;
- a bűnelkövetők börtönbeli, vagy nyitott börtönök határain belüli belső mozgás ellenőrzésére;
- egyes gyanúsítottakkal vagy elkövetőkkel szemben konkrét bűncselekmények áldozatainak védelmére.

Az ajánlás kiemeli, hogy az elektronikus felügyelet technológiáját csak jól szabályozott és arányos módon lehet alkalmazni, és ennek érdekében szabályozási korlátokat, illetve etikai és szakmai szabályokat szükséges megfogalmazni a részes tagállamok számára.¹⁷ Az ajánlás deklarálja az electronic monitoring fogalmát, miszerint: „Az 'elektronikus felügyelet' egy olyan általános kifejezés, amely a büntetőeljárásban részt vevő személyek helyzetének, mozgásának és meghatározott magatartásának megfigyelésére utal. Az elektronikus megfigyelés jelenlegi formái rádióhullámú, biometrikus vagy műholdas nyomkövető technológián alapulnak. Ezek általában egy, a személyre felhelyezett eszközt jelentenek, melyet távolról felügyelnek.”

Az Európai Unió Tanácsa 2008/947/IB kerethatározatot fogadott el (2008. november 27.) a kölcsönös elismerés elvének az ítéletekre és a próbaidőt megállapító határozatokra, a próbaidő alatti magatartási szabályok és alternatív szankciók felügyelete céljából történő alkalmazására.¹⁸

16 Recommendation [Rec(2014) 4] of the Committee of Ministers to member States on electronic monitoring, II. Definitions „Electronic monitoring”

17 A szabályozás korlátok közé szorítása annak érdekében elengedhetetlen, hogy a megfigyelés alatt álló személy, illetve harmadik személy magán- és családi életét érő lehetséges negatív hatásokat csökkentsék.

18 Council Framework Decision 2008/947/JHA of 27 November 2008 on the application of the principle of mutual recognition to judgments and probation decisions with a view to the supervision of probation measures and alternative sanctions, <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?uri=CELEX:32008F0947> (megtekintés ideje: 2018. július 11.)

Reintegrációs őrizet Magyarországon

Magyarországon 2015. április 1-jei hatállyal a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. Kódex) és ehhez kapcsolódóan más törvények módosításáról szóló 2014. évi LXXII. törvény vezette be a reintegrációs őrizet intézményét.

A jogintézmény célja – a szabadságvesztés büntetés céljának elérése mellett – a társadalomba való visszailleszkedés elősegítése. Lényege, hogy a szabadságvesztés büntetés vége előtt – beleértve a feltételes szabadság lehetőségét is – az arra jogosult és érdemes személyek szabadságukat visszanyerjék, büntetésük hátralévő részét otthonukban töltsék le, úgynevezett elektronikus távfelügyeleti eszközzel történő ellenőrzés mellett.

Kijelenthetjük, hogy sikeres a reintegráció az elektronikus megfigyelés alá került terheltek körében. Nagy eredmény, hogy senki sem került ismét bv. intézetbe új bűncselekmény miatt azok közül, akik eddig szabadultak reintegrációs őrizetből. Továbbá, eddig mindössze néhány esetben került sor az őrizet megszüntetésére.¹⁹

A Bv. Kódex 61/A. §-a alapján „A reintegrációs őrizet elrendelésére a bv. intézet tesz előterjesztést a bv. bírónak.”. Tehát alapelv, hogy a reintegrációs őrizetet nem a Bv. Szervezet engedélyezi, hanem a törvényszéken működő büntetés-végrehajtási csoport bírálja. Ilyenkor a bv. bíró az iratok alapján hozza meg a döntést, de az elítélt vagy a védő által benyújtott kérelem tárgyában meghallgatást is tarthat.²⁰

A reintegrációs őrizet elrendelését a szabadságvesztés végrehajtása alatt egy alkalommal az elítélt vagy védője is kezdeményezheti.

A reintegrációs őrizetbe kerülők távozhatnak ugyan a bv. intézetből már a büntetés tényleges kitöltése előtt, de csak a bv. bíró által kijelölt házba, lakásba, amelyet szigorúan meghatározott esetekben hagyhatnak csak el. Ilyennek minősíti a törvény a mindennapi élet szokásos szükségleteinek biztosítását, a munkavégzést, az oktatást, a képzést és a gyógykezelést.²¹

Amennyiben a kijelölt ingatlanok nem a reintegrációs őrizetet töltő a kizárólagos tulajdonosa vagy bérlője, akkor a tulajdonostól vagy a bérlőtől be kell szerezni az ott tartózkodásához hozzájáruló nyilatkozatot.²² Meg kell jelölnie továbbá azt a személyt és telefonos elérhetőségét, aki lehetővé teszi, hogy a bv. pártfogó felügyelő az ingatlan megtekintse.

A reintegrációs őrizet elbírálása kapcsán a bv. pártfogó felügyelő:

- felveszi az elítélttel a kapcsolatot, meghallgatja és tájékoztatást nyújt a további teendőkről;
- felkeresi a kapcsolattartó személyt annak érdekében, hogy előre egyeztetett időpontban bejuthasson az ingatlanba és felmérje, hogy van-e megfelelő térerő és működő elektromos hálózat az ingatlanban;

19 Lásd részletesebben: Nagy A. (2015a)

20 2013. évi CCXL. törvény 61/A. § (4) bek.

21 2013. évi CCXL. törvény 187/A. § (4)–(5) bek.

22 2013. évi CCXL. törvény 187/B. § (4) bek.

- környezettanulmányt is készít, amelyben bemutatja az ingatlant, az ott élő személyek életvitelét és jövedelmi helyzetüket.²³

Amennyiben az ingatlan nem alkalmas, vagy az ott élők úgy nyilatkoznak a bv. pártfogó felügyelőnek, hogy az elítéltet nem tudják befogadni, úgy lehetőség van még egy cím megadására. Az alkalmasság megállapítása érdekében ilyen esetben újabb felmérés és környezettanulmány készül. Amennyiben ez sem felel meg a követelményeknek, további ingatlan megjelölésére már nincs lehetőség. Kiemelt vizsgálati szempont az elítélt kapcsolattartásának, az általa megjelölt lakóingatlanok, valamint vagyoni, jövedelmi helyzetének az értékelése. További szempont az elítélt kriminológiai státuszának, szűkebb és tágabb kapcsolatrendszerének, az ott betöltött helyének és szerepének, a lakókörnyezetben beszerzett információknak, valamint a devianciára utaló tényezőknek a feltárása.

Amint minden szükséges információ rendelkezésre áll, a bv. intézet a bv. bíró elé terjeszti az ügyet. A bv. bíró ebben az esetben is tanulmányozza a rendelkezésére álló iratokat, meghallgatást tart, majd végzést hoz döntéséről. A végzés ellen mind az elítélt (vagy jogi képviselője), mind az ügyész fellebbezést nyújthat be.²⁴

Amennyiben a bv. bíró döntése pozitív, úgy a végzésben meghatározza a reintegrációs őrizet kezdő- és zárónapját, valamint az ingatlan elhagyására vonatkozó magatartási szabályokat. Az engedélyezéskor kiemelt szerepe van a bv. bíró által előírt magatartási szabályoknak, hiszen ezek teszik lehetővé, hogy az elítélt a részére kijelölt ingatlant az eredményes társadalmi reintegrációja érdekében meghatározott időtartamban elhagyhassa.

A bv. intézet szakemberei felkészítik az elítéltet a reintegrációs őrizet szabályaira, elmondják, hogy milyen esetekben, mikor, milyen módon és kinél kell jelentkeznie.

A reintegrációs őrizetbe helyezés napján a bv. intézet informatikusa beüzemeli az elektronikus távfelügyeleti eszközt, és beprogramozza az ingatlan elhagyására engedélyezett zónát. A kihelyezés napján felszerelik az elítélt lábára a távfelügyeleti eszközt, letétjéből visszakapja iratait és egyéb tárgyait, majd ezt követően hagyhatja el a bv. intézetet.

1. ábra: A GPS egység teszi lehetővé egy őrizetes folyamatos nyomon követését és a helyzetének meghatározását. A GPS egységet az őrizetes bokájára kell szerelni

23 2013. évi CCXL. törvény 187/A. § (1)–(3) bek.

24 2013. évi CCXL. törvény 61/A § (4) bek.

Garanciális elem a reintegrációs őrizetbe helyezett elítélt folyamatos figyelemmel kísérése és meghatározott időszakonkénti ellenőrzése. Az elítélt számára különböző zónákat jelölnek ki, ahol tartózkodhat.

A távfelügyelet ellátásával kapcsolatos feladatokat az elítéltet reintegrációs őrizetbe bocsátó bv. intézet technikai központja, valamint a Bv. Szervezet országos felügyeleti központja a rendőrség által biztosított hozzáféréseken keresztül látja el. A távfelügyeleti eszköz jelzései alapján értékelik az eseményeket, a bv. intézet meggyőződik az elítélt jogszerű magatartásáról, szükség esetén intézkedéseket foganatosít. Az elítélt magatartását, a meghatározott magatartási szabályok megtartását, valamint a társadalmi reintegrációs folyamat előrehaladását a bv. pártfogó felügyelő ellenőrzi és értékeli.

2. ábra Kijelölt zónák

A bv. intézet magatartási szabályszegés esetén soron kívül kezdeményezheti a reintegrációs őrizet megszüntetését. A reintegrációs őrizet szabályainak súlyos megsértése a Btk. 283. § (3a) bekezdése értelmében fogolyszökésnek minősül.

A reintegrációs őrizet ideje a társadalomba való visszailleszkedést hivatott elősegíteni, így törekedni kell a családi kapcsolatok megerősítésére és a mielőbbi munkába állásra. Ha ehhez szükséges, az elítélt – a bv. bíró engedélye mellett – oktatásban, képzésben vehet részt.

A szabadságvesztés-büntetés ideje alatt az elítélt ügyeit a reintegrációs tiszt és a bv. pártfogó felügyelő intézi, azonban a visszailleszkedése érdekében a mindennapi ügyeit lehetőség szerint önállóan kell elvégeznie.

A bv. pártfogó felügyelő legalább havonta egyszer ellenőrzi, szükség szerint támogatja, szabályszegése esetén figyelmeztetésben részesíti. Súlyos magatartási szabályszegés esetén a bv. pártfogó felügyelő kezdeményezi a reintegrációs őrizet megszüntetését.

Amennyiben a bv. bíró elfogadja a megszüntetés kezdeményezését, az elítéltnak vissza kell térnie a bv. intézetbe a szabadságvesztése hátralévő idejének letöltésére.

Ha a távfelügyeleti eszközön meghibásodást észlel az elítélt, azt azonnal köteles jelezni a bv. intézetnek, ahol intézkednek annak javításáról vagy cseréjéről. Abban az esetben, ha az eszköz az elítélt hibájából sérül meg, úgy kártérítési felelősséggel tartozik azért.

Amennyiben a kijelölt mozgástéren bármilyen okból változtatni szeretne, úgy az elítélt vagy jogi képviselője ennek érdekében kérelmet terjeszthet elő a bv. intézet útján a bv. bíróhoz, aki ezt rövid időn belül elbírálja.

A reintegrációs őrizetbe helyezéskor az elítélt tájékoztatást kap a bv. intézettől, hogy mikor kell jelentkeznie személyesen a bv. intézetben szabadítása érdekében. Azon a napon önként kell megjelennie, eltávolításra kerül a lábáról az elektronikus távfelügyeleti eszköz, megkapja szabadulási igazolását és ezzel megszűnik a büntetés-végrehajtási jogviszonya.

A Bv. Kódex 187/C. § értelmében az elítélt nem helyezhető reintegrációs őrizetbe, ha:

- az elítélttel szemben további szabadságvesztést kell végrehajtani,
- az elítélttel szemben folyamatban lévő büntetőügyben elrendelt előzetes letartóztatását a szabadságvesztés végrehajtásának idejére megszakították,
- a fogvatartása során engedélyezett reintegrációs őrizetet az elítéltnak felróható okból megszüntették,
- az egy évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztésből legalább három, egy évet meghaladó tartamú szabadságvesztésből legalább hat hónapot nem töltött le,
- a megjelölt lakás az elektronikus távfelügyeleti eszköz elhelyezésére alkalmatlan.

A Bv. Kódex 187/E. § (1) bekezdése alapján a bv. szerv vezetője a reintegrációs őrizet megszüntetéséről haladéktalanul előterjesztést tesz a büntetés-végrehajtási bírónál, ha annak tartama alatt:

- végrehajtandó szabadságvesztésről, új büntető ügyről érkezik értesítés,
- az elítélt a magatartási, illetve az elektronikus távfelügyeleti eszköz vállalt alkalmazási szabályait megszegi, az elektronikus távfelügyeleti eszközt megrongálja vagy használhatatlanná teszi,
- a kijelölt lakás az elektronikus távfelügyeleti eszköz elhelyezésére alkalmatlanná vált, vagy a befogadó nyilatkozatot tevő a nyilatkozatát visszavonta, és az elítélt nem tud megjelölni másik olyan lakást, amely a reintegrációs őrizet végrehajtási helyeként kijelölhető lenne.²⁵

Összegzés

A tanulmányban láthattuk az olasz, illetve a belga megoldást a reintegráció vonatkozásában, emellett részletesen bemutatásra kerültek a reintegrációs őrizet szabályai.

A jogintézmény kapcsán fontos hangsúlyozni, hogy nagymértékben szolgálja a reszocializációt azáltal, hogy ebben az időszakban az elítélt biztosíthatja önálló megélhetését, munkát kereshet és vállalhat, tanulmányokat folytathat, újraalakíthatja és erősítheti családi, társadalmi kapcsolatait, így nagyban csökken annak a veszélye, hogy az elítélt visszaessen. Emellett vitathatatlan előnye a reintegrációs őrizetnek, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek leterheltségét is csökkenti, anélkül azonban, hogy az elítélt elkerülné méltó büntetését.

Szakemberek rámutatnak arra is, hogy a szabadulás utáni első 6 hónap a legkritikusabb az elítéltek vonatkozásában, mivel legtöbbször ekkor dől el, hogy az illetőnek sikerül-e új életet kezdenie vagy bűnisméltó lesz.

²⁵ 2013. évi CCXL. törvény 187/E. § (1) bek.

Hosszabb tartamú büntetés után szabadulva a „kinti világ” általában még idegen nekik, idő kell az átálláshoz. Kint sokkal inkább magukra vannak utalva, elveszve érezhetik magukat, és ugyanolyan tanácstalan helyzetbe kerülhetnek, mint mielőtt bekerültek volna a börtönbe. Ezért szükséges egy akadálymentes átmenetet biztosítani a fogságból a szabadságba.²⁶

Felhasznált irodalom

- Case of Sulejmanovic v. Italy , Application no. 22635/03. [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:\[%22003-2802468-3069791%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:[%22003-2802468-3069791%22]})
- Council Framework Decision 2008/947/JHA of 27 November 2008 on the application of the principle of mutual recognition to judgments and probation decisions with a view to the supervision of probation measures and alternative sanctions, <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?uri=CELEX:32008F0947> (megtekintés ideje: 2019. november 6.)
- Durnescu, Ioan – Montero, Ester-Ravagnani, Luisa (2017): Prisoner transfer and the importance of the release effect. *Criminology and Criminal Justice*, p. 450.
- Kiszely Pál bv. dandártábornok, parancsnok 2017.11.08. – A reintegrációs őrizet jogintézmény létrejötte és működésének tapasztalatairól szóló előadásából, Miskolci Egyetem ÁJK
- Nagy Anita (2015a): A reintegrációs őrizet története, szabályozása és európai fejlődési irányai. <https://ujbtk.hu/dr-nagy-anita-a-reintegracios-orizet-tortenete-szabalyozasa-es-europai-fejlodesi-iranyai/> (megtekintés ideje: 2019. november 6.)
- Nagy Anita (2015b): Szabadulás a büntetés-végrehajtási intézetből, Bíbor Kiadó
- Pálvölgyi Ákos (2014): A társadalom részvételének szükségessége a büntetés-végrehajtásban (reszocializáció, reintegráció) <https://ujbtk.hu/palvolgyi-akos-a-tarsadalom-reszvetelenek-szuksegessege-a-buntetes-vegrehajtasban-reszocializacio-reintegracio/> (megtekintés ideje: 2019. november 17.)
- Ravagnani, Luisa – Nicoletta, Policek (2019): Framework legislation on prisoners’ resettlement in Italy, In: *Prisoner Resettlement in Europe* Edited by Frieder Dünkel, Ineke Pruin, Anette Storgaard and Jonas Weber, Routledge London and New York pp. 456-461
- Recommendation [Rec(2014) 4] of the Committee of Ministers to member States on electronic monitoring, II. Definitions „Electronic monitoring”
- Scheirs, Veerle – Beyens, Kristel (2019): Prisoner resettlement in Belgium: also a responsibility of civil society. In: *Prisoner Resettlement in Europe* Edited by Frieder Dünkel, Ineke Pruin, Anette Storgaard and Jonas Weber, Routledge London and New York

²⁶ Pálvölgyi Á. (2014)